

**JEAN FOY-VAILLANT
EEN 17e EEUWSE NUMISMAAT**

C. Dekesel

Over het leven van Jean Foy-Vaillant - in vele opzichten de tegenhanger van zijn tijdgenoot Charles Patin 1 - is weinig origineel bronmateriaal bekend. Pas na moeizaam onderzoek kon in de archieven van Roye en Beauvais enig origineel archiefmateriaal gevonden worden 2. Een inventaris van de parochieregisters van Beauvais uit 1887 vermeldt zijn geboortebewijs. Tot onze grote verbazing blijkt dat hij niet werd geboren als een Vaillant, zoals alle biografen ons willen doen geloven, maar als "*Jean Foy, fils de Jean Foy et de Françoise de la Croix*", in de parochie van Saint-Etienne op 24 mei 1632. Deze informatie zet meteen zijn biografie door Leopold Renauldin op losse schroeven, vermits deze beweert dat de jonge Jean Vaillant zijn vader verloor toen hij drie jaar oud was en geadopteerd en opgevoed werd door zijn oom van moederszijde (Foy ?), die bij zijn overlijden hem zijn naam en een gedeelte van zijn fortuin naliet. We weten met zekerheid dat zijn vader, die zelf ook Jean Foy heette, de functie van "*Conseiller du Roi au Baillage et Siège Présidial de Beauvais*" bekleedde en dus een lokale notabele van enig belang was.

Jean Foy studeerde eerst rechten en daarna geneeskunde, maar in geen enkele medische faculteit van een Europese universiteit is ook maar de minste informatie over deze medische opleiding terug te vinden. Hij publiceerde trouwens ook geen enkele medische verhandeling. In Beauvais hebben we ook gevonden dat Jean Foy op 30 juni 1654 huwde met Antoinette Adrien, met wie hij vijf kinderen had. Daarvan stierven er twee zeer vroeg. Toen zijn vrouw overleed trouwde hij met haar zuster Louise. Uit dit tweede huwelijk werden nog eens twee kinderen geboren. Een van hen was Jean-François Foy-Vaillant, die ook doctor in de medicijnen werd en één weinig belangrijke numismatische studie publiceerde. Het is momenteel niet geweten wanneer, hoe en waarom Jean Foy aan de naam Vaillant is gekomen. We weten enkel dat hij zich in zijn eerste, in 1674 gepubliceerd numismatisch werk Joannem Vaillant noemt.

Volgens zijn biografen bracht de ontdekking van een muntschat nabij Beauvais hem tot de numismatiek. Tijdens een bezoek aan Parijs ontmoette hij later Pierre Seguin, decaan van Saint-Germain-l'Auxerrois, die onder de indruk kwam van zijn numismatische kennis en hem introduceerde bij Colbert, de eerste minister van Lodewijk XIV. Colbert vroeg hem om naar Italië en Griekenland te reizen om er munten voor de koninklijke verzameling aan te kopen.

Tijdens één van deze reizen, die in oktober 1674 begon, werd zijn schip aangevallen door een Algerijnse kaper. Jean Foy-Vaillant en zijn lakei Louis Richard werden gevangen genomen en naar Algiers overgebracht. De munten die hij bij zich droeg werden hem afgenomen. Van zodra de Bey van Algiers te weten kwam dat hij een vertegenwoordiger was van de koning van Frankrijk werd hij vrijgelaten. Zijn munten werden hem teruggegeven, samen met een brief van de Bey aan Lodewijk XIV betreffende de vrijlating van Turkse en Algerijnse gevangenen die op de Franse galeien ingezet werden. Gedurende zijn gevangenschap in Algiers werd Jean Foy-Vaillant niet behandeld als een gewone gevangene, maar eerder als een edelman voor wie een losgeld kon geëist worden. Wanneer zijn biografen hem beschrijven als slaaf in Algiers, strookt dit dan ook niet al te zeer met de werkelijkheid. Jean Foy-Vaillant zeilde op 14 maart 1675 vanuit Algiers af naar Marseille. Onderweg werd het schip waarop hij zich bevond bedreigd door piraten, en daarom slikte hij een

aantal van zijn gouden munten in. De kapitein was echter in staat om het piratenschap te ontlopen en de haven van Marseille te bereiken. Reeds voordat Foy-Vaillant in Lyon toekwam had hij meer dan de helft van zijn gouden munten "gerecupereerd". In die stad verbleef hij bij Sylvestre Dufour, aan wie hij een aureus van keizer Otho schonk. De details van deze bewogen reis werden opgetekend door Jacobus Spon, die zowel met Foy-Vaillant als met Charles Patin bevriend was.

In 1701 werd Jean Foy-Vaillant benoemd tot corresponderend lid van de "*Académie des Inscriptions et Belles Lettres*" en in 1702 volgde hij François Carpentier op als werkend lid. De benoeming tot lid van deze hoge wetenschappelijke instelling was een officiële erkenning van zijn numismatisch oeuvre. Hij overleed zeer plots op 23 oktober 1706 op 74-jarige leeftijd.

De numismatische publicaties van Jean Foy-Vaillant werden meer herdrukt en heruitgegeven dan die van om het even welke andere numismatische auteur uit deze periode. Ze waren bovendien gevarieerder en bevatten ook veel meer nieuwe gegevens.

Zijn eerste numismatisch werk, de "*Numismata Imperatorum Romanorum*" verscheen in Parijs in 1674 en bestond uit twee delen. Het bleek zo populair dat een tweede editie volgde in 1682 en een derde in 1692. In 1694 en in 1696 werd hetzelfde werk in Amsterdam herdrukt door Georges Gallet. Daarnaast werden deze beide edities door dezelfde uitgever ook met een adres in Parijs uitgegeven. In 1743 werd in Rome een driedelige versie gepubliceerd, zowel in folio- als in quartoformaat.

In zijn "*Seleucidarum Imperium sive Historia Regum Syriae*" bracht Foy-Vaillant een met munten geïllustreerde geschiedenis van de koningen van Syrië. Ze verscheen te Parijs in 1681 en verkocht waarschijnlijk heel slecht, want het jaar daarop gaven twee verschillende Parijse drukkers, François Clouzier en Thomas Moette, hetzelfde corpus van dit boek uit met hun eigen titelblad.

De relatie tussen Jean Foy-Vaillant en Pierre Seguin leidde tot een van commentaar voorziene publicatie van de verzameling van antieke munten van deze laatste en van de briefwisseling van Pierre Seguin met andere Europese numismaten. Dit werk werd door Jean Foy-Vaillant zelf uitgegeven.

In 1688 werd het merkwaardige "*Numismata Aerea Imperatorum Augustarum Et Caesarum*" van Jean Foy-Vaillant gelijktijdig door vier verschillende drukkers gepubliceerd. Zo lijkt het althans, want bij nader toezien blijken alleen de adressen en de titelbladen te verschillen. De rest is volledig identiek. Dit werk werd opnieuw gepubliceerd in 1695 en in 1697. Een gedetailleerde analyse van deze tweede en derde uitgave leert ons dat beide gedrukt werden op hetzelfde ogenblik, met dezelfde letters en op hetzelfde papier. Enkel het jaartal op het titelblad verschilt ditmaal. De echte derde editie werd uitgegeven door Jean Foy-Vaillant zelf in 1698 ^{gr}. Er werden 400 exemplaren van gedrukt waarvan de auteur er 300 kon distribueren. Toen Georges Gallet in 1700 te Amsterdam een vierde editie realiseerde zonder de toestemming of zelfs maar het medeweten van de auteur was Jean Foy-Vaillant erg verbolgen. Hij

schreef een aantal krasse brieven aan deze drukker, maar liet zich uiteindelijk paaien met enkele betalingsbeloftes die nooit hard werden gemaakt.

NUMISMATA
 IMPERATORUM,
 AUGUSTARUM ET CÆSARUM,
 A POPULIS, ROMANÆ DITIONIS,
 GRÆCÈ LOQUENTIBUS,
 Ex omni Modulo percussa:

QUIBUS

Urbium Nomina, Dignitates, Prærogativæ, Societates, Epochæ, Numina,
 Illustres Magistratus, Fæstæ, Ludi, Cæramina, & alia plurima ad eas
 spectantia consignantur.

EDITIO ALTERA, AB IPSO AUCTORE RECOGNITA,
 emendata, septingentis nummis aucta; additis ad quemlibet Imperatorem
 ICONIBUS.

CUI ACCESSIT

DE NOTIS GRÆCORUM NUMISMATUM

LITERALIBUS, ET ALTERA DE NUMERALIBUS EXPLANATIO.

Per JOAN. VAILLANT, *Bellouacum, Doct. Medicum &
 Serenissimi Ducis Cenomaneus Antiquarium.*

AMSTELÆDAMI,
 Apud G. GALLET, Præfectum Typographiæ Amstelædamensis
 HUGUETANORUM.

M. DCC.

De 100 exemplaren die overbleven van de Parijse editie van 1698 werden waarschijnlijk opgekocht door Jean Jombert, die ze met zijn eigen imprint en het jaartal 1699 in omloop bracht.

In 1689 was Jean Foy-Vaillant de uitgever van de "*Antirrheticus De Nummis Antiquis Colonialium Et Municipiorum*" van Jean Harduin. In 1694 publiceerde hij de catalogus van de verzameling van abt François De Camps. Van deze "*Selectiora Numismata*" werd al in 1695 een piraatuitgifte op de markt gebracht door een onbekende Nederlandse (?) drukker. In 1737 werden de originele platen van de Parijse editie van 1694 - gecombineerd met platen van een andere, tot nu toe onbekende numismatische publicatie - opnieuw uitgegeven in een zeer kleine oplage 4/.

In 1701 publiceerde Jean Foy-Vaillant alweer een numismatische primeur met zijn "*Historia Ptolemaeorum Aegypti Regum*", eens te meer gedrukt door Georges Gallet te Amsterdam.

In datzelfde jaar werden vier korte verhandelingen van zijn hand opgenomen in de Annalen van de "*Académie des Inscriptions et Belles Lettres*". Ze handelden over de munten van Zenobia, Neocorus en Vabalathus en over de geboortedatum van Jezus Christus op munten. In 1702 volgde een verhandeling over een munt van Trajanus. Deze kleine verhandelingen werden in 1719 tweemaal herdrukt : zowel te Amsterdam als te 's Gravenhage. Woltereck vertaalde de studie over de munt van Trajanus van het Frans in het Latijn, en nam ze op in zijn "*Electa Rei Numariae*" 5/. John Henley vertaalde deze over de geboortedatum van Christus en publiceerde ze in 1723 te Londen als onderdeel van zijn "*Vertot's Miscellanies*".

Het laatste numismatisch werk van Jean Foy-Vaillant dat nog tijdens zijn leven verscheen, was het monumentale "*Nummi Antiqui Familiarum Romanorum*" in twee delen, dat door Georges Gallet in 1703 te Amsterdam werd uitgegeven. In 1725 werd de "*Arsacidarum Imperium Sive Regum Parthorum Historia*" en de "*Archaemenidarum Imperium Sive Regum Ponti, Bosphori Et Bithyniae Historia*" als één werk in twee delen postuum te Parijs gepubliceerd. Reeds in 1728 verscheen een piraatherdruk. Ofschoon deze een adres in Parijs vermeldt, werd hij gedrukt in Leipzig.

Het allerlaatste boek dat Jean Foy-Vaillant als auteur vermeldt is de "*Series Nummorum Antiquorum Familiarum Ac Imperatorum*", gepubliceerd in Venetië in 1768 6/.

Jean Foy-Vaillant heeft zeer sterk de numismatische publicaties van de Oostenrijkse Jezuiten Erasmus Froelich en Jozef Kholi beïnvloed. Deze beide numismaten gebruikten zijn werken als de ruggegraat van veel van hun numismatische studies, die tussen 1733 en 1767 het licht zagen.

NOTEN

- 1/ Zie C. DEKESEL, *Charles Patin, een numismaat uit de 17de eeuw*, in EGMP Jaarboek 1993, p. 17-23.
- 2/ Beide werden gedeeltelijk vernietigd door hevige bombardementen in juni 1940.
- 3/ Deze uitgifte verscheen in één deel; alle vorige telden twee delen.
- 4/ Hiervan werden nog maar drie exemplaren teruggevonden.
- 5/ Gepubliceerd te Hamburg in 1709.
- 6/ Van dit uiterst zeldzaam werk ken ik slechts twee exemplaren.